

วิรัตน์ แสงทองคำ
viratts.wordpress.com

มหาวิทยาลัยไทย ไปทางไหน

ปฐมบท

สังคมไทยช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ สะท้อนหัวเลี้ยวหัวต่อภาพการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ขยายวงมาถึงระบบการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย

ผมเองสนใจเรื่องราวและประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาพอสมควร เคยนำเสนอข้อเขียนและความคิดมาหลายครั้งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา พอจะให้ภาพ “ปะติดปะต่อ” ถือว่าเป็นข้อสรุปและความคิดพื้นฐานในความพยายามอธิบายอย่างง่ายให้ครอบคลุมและให้ภาพต่อเนื่อง

ไปสู่ทอรรณธิบายอย่างโฟกัส เข้าสู่ยุคการผันแปรในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา

การศึกษามีมาตรฐานเดียว

“ เป็นเรื่องน่ายินดี ผู้บริหารมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยมีแรงบันดาลใจสำคัญมองการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์ระดับโลก” มุมมองหนึ่งซึ่งสะท้อน ปะทะ เกี่ยวกับกรณีการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก (บางตอนจากเรื่อง “การศึกษามีมาตรฐานเดียว” มติชนสุดสัปดาห์ ตุลาคม 2551)

อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่น่าสนใจ จากรับตำแหน่งไม่นาน **นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล** อธิการบดีคนที่ 16 เป็นคนพื้นเพจากต่างจังหวัด ประกาศเป้าหมายในการบริหารสถาบันการศึกษาที่อนุรักษ์นิยมที่สุด ด้วยความกล้าหาญและเป็นเป้าหมายรูปธรรมอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน “จะพยายามให้จุฬาฯ ติดอันดับโลก 60 อันดับแรก” (อ้างแล้ว)

ขณะนั้น (ปี 2551) Website จุฬาฯ (www.chula.ac.th) โดยเฉพาะในสารอธิการบดีกล่าวไว้อย่างภาคภูมิใจอย่างตั้งใจ **“จุฬามหาวิทยาลัยอันดับหนึ่งของประเทศไทย”** และ **“จุฬาฯ ของเราเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในระดับโลก”** ทั้งนี้ อ้างการจัดอันดับของ

THE/QS World University Rankings (ปัจจุบันแยกทางกันกลายเป็นหน่วยงานจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก 2 แห่ง คือ Times Higher Education World University Rankings กับ QS World University Rankings)

ในเวลานั้นผมได้เสนอให้จุฬาฯ พิจารณาอ้างอิงการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกอีกแห่ง--Academic Ranking of World Universities หรือ Shanghai Ranking ในปัจจุบัน ดำเนินการโดย Shanghai Jiao Tong University แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

ทั้งนี้ ได้สรุปสาระความแตกต่างระหว่าง THE/QS กับ Shanghai Jiao Tong University ในประเด็นวิธีการและแนวทางไว้อย่างคร่าวๆ

THE/QS ได้รับความสนใจจากนักศึกษาและฝ่ายบุคคลขององค์กรต่างๆ พอสมควร ในฐานะให้ความสำคัญ ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย และความเห็นของผู้ว่าจ้างงาน ผ่านการสำรวจความคิดเห็นและ

ความเชื่อผู้คนในแวดวงการเดียวกัน

ในขณะที่ Shanghai Ranking ให้ความสำคัญบทบาทมหาวิทยาลัยว่าด้วยคุณภาพการศึกษาและวิจัย ผ่านผลงานที่จับต้องได้ ซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยระดับโลกให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ

อย่างไรก็ตาม ได้เห็นว่า “การจัดอันดับมหาวิทยาลัยระดับโลกไม่ว่าจะเป็นเกณฑ์ใด ย่อมสะท้อนมาตรฐานสำคัญ”

ว่าไปแล้ว อันดับมหาวิทยาลัยโลกกับมหาวิทยาลัยไทย เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนตั้งแต่นั้นมาก็ว่าได้ ควรจับจ้องวิสัยทัศน์ต่อไป “มาตรฐานการศึกษาเดียว” แนวความคิดซึ่งสำคัญมากๆ มีบทบาท มีความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ อย่างไร กับความเป็นไปมหาวิทยาลัยไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา

(ประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งจะนำเสนอในตอนๆ ต่อไป)

(1) อันที่จริงมาตรฐานการศึกษาในระดับโลกเป็นสิ่งอ้างอิงกับระบบการศึกษาไทยแต่ไหนแต่ไรมา ในข้อเขียนชิ้นนั้นได้กล่าวถึงกรณีสำคัญกรณีหนึ่งไว้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

เก่าแก่ที่สุดของไทย มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาการสังคมไทย เริ่มต้นขึ้นในฐานะสถาบันพัฒนาข้าราชการในยุค Westernization of Siam อ้างอิงกรณีสำคัญ โดยเฉพาะการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (โดยเฉพาะจุดกำเนิดคณะวิศวกรรมศาสตร์) เกิดขึ้นในยุคเดียวกับการก่อสร้างอาคารที่เป็นสัญลักษณ์ของเมืองหลวงใหม่ในยุคหนึ่ง

สัมพันธ์กับแรงบันดาลใจในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแห่ง

การก่อตั้งมหาวิทยาลัยสำคัญๆ ในประเทศไทย (เรียงลำดับตามปีสถาปนา)

2460 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2521 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2477 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2529 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
2486 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, มหาวิทยาลัยมหิดล	2533 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
2507 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	2535 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
2509 มหาวิทยาลัยขอนแก่น, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	2539 มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2510 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2541 มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
2514 มหาวิทยาลัยรามคำแหง	
2517 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	

แรกของไทย (โรงงานซีเมนต์) เพื่อตอบสนองและสนับสนุนการก่อสร้างสถานที่สำคัญของประเทศ ด้วยเป้าหมายยิ่งใหญ่ในความพยายามให้มีคุณภาพทัดเทียมกับซีเมนต์นำเข้าจากต่างประเทศ

จุฬาฯ ก่อตั้งเป็นทางการตามโมเดลมหาวิทยาลัยอย่างที่เคยเป็นในปี 2459

ขณะที่ระบบการศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์พัฒนาไปอย่างเชื่องช้า จนมาถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง (ปี 2481) หลักสูตรระดับปริญญาตรีอย่างแท้จริงจึงเกิดขึ้น

ในเวลานั้น นอกจากหน่วยงานการทหารและราชการสำคัญๆ เช่น กิจการรถไฟ และหน่วยงานชลประทานที่ต้องการผู้มีความรู้ด้านวิศวกรรมแล้ว คงมีธุรกิจเพียงรายเดียวที่สำคัญคือ บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย (เอสซีจีปัจจุบัน) กิจการซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2456 ช่วงแรกๆ อันเป็นเวลายาวนานทีเดียว การบริหารกิจการอยู่ภายใต้ทีมงานชาวเดนมาร์ก อาศัยความรู้ด้านวิศวกรรมจากช่างชาวเดนมาร์ก จนถึงช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงปกครอง (ราวปี 2484) ผู้มีความรู้ด้านวิศวกรรมคนไทยเข้ามามีบทบาทบ้าง พวกเขามาจากกรมราชการ อาทิ กองทัพเรือ กิจการรถไฟ หน่วยงานชลประทาน ที่สำคัญพวกเขาล้วนผ่านการศึกษาด้านวิศวกรรมมาจากต่างประเทศ

ถือว่าเป็นช่วงเดียวกัน (ปี 2485) เป็นครั้งแรก ผู้จบการศึกษาระดับปริญญาวิศวกรรมศาสตร์รุ่นแรกจากจุฬาฯ สามารถเข้าทำงานที่บริษัทปูนซีเมนต์ไทยได้จำนวน

3 คน

กระนั้นกว่าวิศวกรไทยผู้จบการศึกษาจากจุฬาฯ จะได้รับการยอมรับและมีบทบาทอย่างแท้จริงในบริษัทปูนซีเมนต์ไทยก็ผ่านไปอีกหลายปี จนถึงยุคต้นอิทธิพลสหรัฐอเมริกา แห่งยุคสงครามเวียดนามเลยทีเดียว

(2) อีกกรณีหนึ่งเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ ว่าด้วยพัฒนาการการศึกษาด้านธุรกิจ เชื่อมโยงเป็นภาพสะท้อนโดยตรึงสังคมไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญทางประวัติศาสตร์ ยุคเดียวกันกับวิศวกรจุฬาฯ เริ่มมีบทบาทอย่างแท้จริง

กรณีนี้เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย 2 แห่ง มีบทบาทสำคัญยิ่ง เป็นสิ่งอ้างอิงควรยกขึ้นเป็นกรณีพิเศษ

ถือเป็นภาพต่อเนื่องช่วงเกือบๆ ศตวรรษที่ผ่านมา

--ยุคแรก

จุด เริ่มต้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษาวิชาการบัญชีกับบริบทการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในสังคมไทย

ระบบการศึกษาด้านการบัญชี เกิดขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปีเดียวกัน (ปี 2481) ถือเป็นช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยคณะราษฎรไม่นาน ขณะนั้นจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นอธิการบดีจุฬาฯ

ขณะที่ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ประศาสน์การธรรมศาสตร์

มีข้อมูลเชื่อได้ว่ามีความเกี่ยวข้องการประกาศใช้ประมวลกฎหมายรัชฎากรอย่างจริงจังครั้งแรกในประเทศไทยในปี 2482 “คณะราษฎรถือว่าเป็นผลงานสำคัญส่วนหนึ่งในกระบวนการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความพยายามหลุดพ้นจากอิทธิพลของระบบอาณานิคม ผลกระทบของสนธิสัญญาเบาริง”

การปรับโครงสร้างการบริหารรัฐไทยให้ทันสมัย ทัดเทียมกับระบบอาณานิคม เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในเวลานั้น รวมทั้งความรู้ด้านระบบบัญชี เป็นช่วงเวลาที่มีความพร้อมพอสมควร ด้วยบุคคลสำคัญๆ เข้ามามีบทบาท คือบุคคลผู้ผ่านการศึกษาระดับบัญชีมาตรฐานระดับโลกในเวลานั้น

พวกเขาเป็นผลิตผลจากระบบอาณานิคมอังกฤษ-พระยาไชยยศสมบัติ (เสริม กฤษณามระ) ที่จุฬาฯ และหลวงดำรงอิศราณวรัตน์ (ม.ล.ดารี อิศรางกูร ณ อยุธยา) ที่ธรรมศาสตร์ ทั้งสองมีประกาศนียบัตร ACA (Associate of The Institute of Chartered Accountant in England and Welsh) ในฐานะคนไทยสองคนแรก

โดยเฉพาะพระยาไชยยศสมบัติ (เสริม กฤษณามระ) เป็นผู้หนึ่งในคณะบริหารยุคเริ่มแรก เบงกัลสยามกัมมาจล ธนาคารไทยแห่งแรก (ธนาคารไทยพาณิชย์ปัจจุบัน) เขาเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลังในช่วงระยะสั้นๆ

ก่อนมีบทบาทสำคัญจัดตั้งวิชาการบัญชีที่จุฬาฯ พร้อมๆ ตั้งสำนักงานบัญชีไชยยศ สำนักงานบัญชีแห่งแรกๆ รองรับการค้าขายตัวทางธุรกิจ โดยเฉพาะกิจการธนาคาร

--ยุคต่อมา

อิทธิพลสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยในช่วงสงครามเวียดนาม (2507-2518) ไม่ได้จำกัดแค่เรื่องการเมือง การทหาร หากอยู่ในรูปของการช่วยเหลือให้คำปรึกษาและการเงิน ในการปรับโครงสร้างสังคม พัฒนาสาธารณูปโภค และผลักดันการปรับเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจ ส่งเสริมให้ธุรกิจเอกชนไทยมีบทบาทและเจริญเติบโต

คำอธิบายในมิติที่กว้างขึ้นยังมีอีก

มติชน สุดสัปดาห์

Matchon Weekend
Circulation: 500,000
Ad Rate: 480

Section: First Section/-

วันที่: ศุกร์ 31 สิงหาคม - พุธ 6 กันยายน 2561

ปีที่: 38

ฉบับที่: 1985

หน้า: 28(เต็มหน้า), 29

Col.Inch: 120.85

Ad Value: 58,008

PRValue (x3): 174,024

Clip: Full Color

คอลัมน์: วิรัตน์ แสงทองคำ: มหาวิทยาลัยไทย ไปทางไหน

ว่าด้วยอิทธิพลสหรัฐในประเทศไทย ต่อ
เนื่องจากขบวนการเข้ามาลงทุนขนาดใหญ่
การเข้ามาของสินค้าบริโภคสมัยใหม่เข้า
ถึงผู้คนในสังคมวงกว้าง จนมาถึงรากฐาน
สำคัญว่าด้วยระบบการศึกษา พิจารณาจาก
กรณีขบวนการคนไทยไปศึกษา ณ สถาบันการ
ศึกษาในสหรัฐมากขึ้นๆ เริ่มต้นอย่างชัดเจน
ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และเพิ่ม
ขึ้นมากเป็นพิเศษในช่วงสงครามเวียดนาม
กรณีสำคัญมากๆ เชื่อมโยงกับพัฒนาการ
มหาวิทยาลัยไทยคือ การก่อกำเนิดระบบ
ศึกษาด้านบริหารธุรกิจสมัยใหม่แบบอเมริกัน
ซึ่งมีอิทธิพลมากขึ้นในโลกในเวลานั้น โดย
เฉพาะที่เรียกว่า MBA

ยังมีต่อ ●